

prof. dr hab. n. med. Mikołaj Majkowicz
Akademia Pomorska w Słupsku
Wydział Nauk o Zdrowiu

Gdańsk, 15.04.2018 r

Ocena pracy doktorskiej
mgr Joanny Taraszkiewicz

**na temat: „Ocena jakości życia u kobiet po usunięciu macicy z przyczyn
pozaonkologicznych”**

Promotor: dr hab. n. med. Dariusz Wydra

Wysoka Rado,

Zgodnie z uchwałą Rady Wydziału Nauk o Zdrowiu z dnia 14.12.2017 r. podjąłem się oceny pracy doktorskiej na stopień doktora nauk o zdrowiu p. mgr Joanny Taraszkiewicz. Tytuł pracy „Ocena jakości życia po usunięciu macicy z przyczyn pozaonkologicznych”. Praca została napisana pod kierunkiem dr hab. Dariusza Wydry. Ocenę tej pracy mam przyjemność przedstawić Radzie Wydziału.

Problematyka ocenianej pracy mieści się w obszarze wciąż dynamicznie rozwijającego się nurtu badań nad jakością życia. Ocena jakości życia uwarunkowanej stanem zdrowia stała się w medycynie miarą efektywności leczenia. Przegląd literatury na temat jakości życia wskazuje, że jednym z pierwotnych źródeł badań nad jakością życia były badania pacjentów cierpiących na chorobę nowotworową. Słusznie bowiem uważa się, że rak jest tą chorobą, która zwykle mocno obciąża chorych objawami a także łączy się z długotrwałym i obciążającym, często agresywnym, leczeniem. Stąd ten kontekst choroby nowotworowej już z samej swej jej natury ma duży wpływ na jakość życia niejednokrotnie „przesłaniając” rolę innych czynników. Dlatego uważam za bardzo trafne sformułowanie zawarte w tytule pracy „... z przyczyn pozaonkologicznych”. W tej sytuacji mamy bardziej klarowny obraz dotyczący bardzo ważnej dla jakości życia sfery funkcjonowania seksualnego i jakości życia związanej z usunięciem macicy – i tak traumatycznej sytuacji dla kobiety, ale pozbawionej tego „odium” raka.

Praca jest dość obszerna liczy bowiem 238 stron i składa się z 6 zasadniczych rozdziałów oraz streszczenia w języku polskim i angielskim. Ponadto praca zawiera wykaz stosowanych skrótów, wykaz tabel i rysunków, trzech załączników zawierających stosowane w pracy metody badawcze. Rozdział zatytułowany WSTĘP jest w zasadzie przeglądem literatury przedmiotu i obejmuje takie zagadnienia jak omówienie rozumienia pojęcia jakości życia zarówno z perspektywy historycznej jak i aktualnej. Następną część wstępu zawiera

Dziekanat Wydziału Nauk o Zdrowiu

17 KWI. 2018

Wpł. dnia.....

Nr-DNZ/

przegląd literatury dotyczącej jakości życia, ale odnoszącej się do życia seksualnego a więc do obszaru, który jest jednym z głównych celów badawczych prezentowanej pracy doktorskiej. Dalsza część omawianego rozdziału dotyczy zagadnień medycznych a więc wskazań do usunięcia macicy, metod operacyjnych usuwania macicy a także zakresu usunięcia macicy. Metody i zakres zabiegu usunięcia macicy były przedmiotem analiz w zasadniczej części pracy. Dalej Doktorantka przedstawia przegląd stosowanych kwestionariuszy oceny jakości życia jak też czynności seksualnych. W ostatniej części tego rozdziału Autorka omawia dość ogólnie wpływ usunięcia macicy na jakość życia i czynności seksualne. Wszystkie części WSTĘPU są bardzo dobrze usystematyzowane, dotyczą ważnych treści potrzebnych do rozumienia części empirycznej pracy, napisane zostały dobrym, zrozumiałym dla czytelnika językiem. Przedstawiony wybór treści jest dobrze dobrany. Swierdzam, że czytanie tego tekstu nie męczy czytelnika.

Rozdział drugi odnosi się już do części empirycznej pracy w którym Doktorantka opisuje grupy badane, stosowane w pracy metody badawcze oraz opis analizy statystycznej. Głównym celem pracy jest „Ocena jakości życia i czynności seksualnych po całkowitym i nadszyjkowym usunięciu macicy z przyczyn pozaonkologicznych”. Ponadto Doktorantka przedstawia też dwa cele szczegółowe:

1. Ocena częstości występowania nietrzymania moczu po usunięciu macicy.
2. Ocena czynności seksualnych u kobiet stosujących HTM po usunięciu macicy z przyczyn pozaonkologicznych.

Autorka cele badawcze formułuje jasno a same badania mają charakter eksploracyjny a nie weryfikacyjny stąd brak sformułowań hipotez badawczych. Badaniami objęto 121 pacjentek Kliniki Ginekologii, Ginekologii Onkologicznej i Endokrynologii Ginekologicznej Uniwersyteckiego Centrum Klinicznego w Gdańsku. Osoby badane stanowiły kobiety poddane zabiegowi usunięcia macicy z przyczyn pozaonkologicznych. Bardziej dokładna charakterystyka grupy badawczej została przedstawiona w dalszej części pracy. Zapewne przez nieuwagę na str. 36, 7 wiersz od dołu napisano, że „Kryteriami włączenia były ... brak wyrażenia zgody na udział w badaniu” z pewnością chodziło o wyrażenie zgody na udział w badaniu. Zastosowane metody badawcze są w pełni adekwatne do postawionych celów pracy. Do badania jakości życia zastosowano kwestionariusz opracowane przez Światową Organizację Zdrowia (WHOQoL-BREF) i przystosowany do polskich warunków. Do badania czynności seksualnych zastosowano Skalę Mell – Krat. Obie metody Autorka dokładnie opisała oraz podała ich rzetelność, która okazała się wysoka lub bardzo wysoka.

Do analizy statystycznej Doktorantka stosowała obok prostych wskaźników opisowych, także analizy wielozmiennowe – ANOVA dla modelu z powtarzanymi pomiarami. Procedura badawcza miała charakter badań podłużnych - badanie przed zabiegiem, a następnie te same pacjentki były badane co 3 miesiące w 3, 6, 9 i 12 miesiącu.

W dalszej części pracy Doktorantka przedstawiła wyniki badań uzyskane za pomocą zastosowanych kwestionariuszy badających jakość życia (26 pytań) oraz kwestionariusz badający funkcje seksualne (20 pytań). Wyniki te przedstawiono na dwa sposoby, pierwszy, który, określiłbym jako bardzo analityczny, przedstawia rozkład odpowiedzi na każde pytanie kwestionariusza, oraz dla każdego etapu badań. Biorąc pod uwagę, że pytań łącznie z tych dwóch kwestionariuszy było 46 a etapów badania 5 więc daje to 230 rycin rozkładów ($46 \times 5 = 230$) co obejmuje 126 stron pracy. W tej postaci żadna redakcja nie przyjęłaby pracy do druku. Wydaje się, że z punktu widzenia przekazywanych treści można by te informacje skumulować i przedstawić w dobrze zaplanowanych tabelach. Chcę jednak podkreślić, że nie jest to zarzut merytoryczny, ale odnosi się on do formy prezentacji wyników. Jest ona przejrzysta ale wybitnie „papierochłonna”. Druga uwaga dotyczy przygotowania publikacji do druku. Wiąże się to z pytaniem, czy istnieje konieczność tak drobiazgowej analizy odpowiedzi na każde pytanie kwestionariusza w sytuacji, gdy badania nie dotyczą walidacji testu a sam kwestionariusz jest narzędziem z psychometrycznego punktu widzenia rzetelnym co daje podstawy do tego, że możemy posługiwać się ogólnymi wskaźnikami wynikającymi z agregacji odpowiedzi. Z drugiej strony takie analityczne podejście pozwala bardziej wniknąć w strukturę odpowiedzi na każde pytanie a przedstawienie wyników w taki sposób możliwe było w pracy doktorskiej napisanej w zwartym egzemplarzu a nie w postaci artykułów do czasopism.

Druga część jest zdecydowanie bardziej syntetyczna a zastosowana analiza wariancji w modelu powtarzanych pomiarów połączonych w kategorie jest wyrażona przejrzysto a zarazem w sposób syntetyczny. Ta część dotyczyła dynamiki wyników badań w czasie kolejnych etapów badawczych. Kategoriami sumarycznymi dla kwestionariusza WHOQoL – BREF były dziedziny: Fizyczna, Psychologiczna, Społeczna i Środowiskowa. Dynamikę tych wskaźników przedstawiono w przejrzystych rycinach. Podobnie prezentowano ogólny wyniki kwestionariusza Mell-Krat. Dokładne wyniki analizy wariancji zaprezentowano w dobrze skonstruowanych tabelach zawierających istotne informacje potrzebne do interpretacji rezultatów badań.

Porównanie jakości życia i czynności seksualnych po całkowitym i nadszyjkowym usunięciu macicy przedstawiono w postaci przejrzystych tabel zawierających opis

statystyczny a także syntetyczne wyniki wnioskowania statystycznego. Wyniki wskazują, że istotne statystycznie znaczenie dla kształtowania jakości życia w wyodrębnianych jej obszarach ma przede wszystkim czas jaki upływa od zabiegu a nie rodzaj zabiegu. Jakość życia w miarę upływu czasu po zabiegu ulega poprawie. Podobna sytuacja występuje w obszarze czynności seksualnych.

W dalszej części pracy przeprowadzono ocenę częstości występowania nietrzymania moczu po usunięciu macicy. Wyniki wskazują na wyraźny trend w postaci spadku częstości nietrzymania moczu a ponadto stwierdzono, że częstość nietrzymania moczu była niższa u pacjentek z pozostawioną szyjką macicy.

Z kolei analiza danych o stosowaniu hormonalnej terapii menopauzy okazała się skuteczna u kobiet po usunięciu macicy w podwyższeniu jakości życia seksualnego.

W dyskusji Doktorantka wykazała bardzo dobrą znajomość problematyki której się podjęła. Swobodnie porusza się w bogatym piśmiennictwie. Przytacza wiele badań przedstawiając szerokie tło własnych wyników.

Na końcu zasadniczej części pracy Doktorantka sformułowała 4 wnioski:

1. Czynnikiem wpływającym pozytywnie na dynamikę poprawy jakości życia i czynności seksualnych z przyczyn (*pozaonkologicznych w tekście brak tego słowa – uwaga recenzenta*) jest czas, który minął od zabiegu. Po przejściowym obniżeniu w okresie rekonwalescencji pooperacyjnej, następuje poprawa w zakresie czynności seksualnych i jakości życia.
2. Zakres zabiegu histerektomii (pozostawienie szyjki vs usunięcie szyjki macicy) nie wpływa na dynamikę poprawy jakości życia i czynności seksualnych.
3. Częstość występowania nietrzymania moczu po zabiegu usunięcia macicy jest mniejsze u pacjentek, które mają zachowaną szyjkę macicy.
4. Zastosowanie hormonalnej terapii menopauzy ma korzystny wpływ na czynności seksualne u pacjentek po histerektomii z przyczyn pozaonkologicznych.

Przedstawione wnioski z badań w pełni odpowiadają celom badawczym i każdy z nich jest bardzo dobrze udokumentowany w uzyskanych wynikach badań.

Należy też zwrócić uwagę na starannie dobrane i bogate piśmiennictwo. Doktorantka podaje 175 pozycji bibliograficznych zarówno polskojęzycznych jak i obcojęzycznych. W tym miejscu chcę zwrócić uwagę na dostrzeżone błąd w nazwisku. Pozycja piśmiennictwa 121 i 123 jest napisane „Kownacka – Szawłowska G.” a powinno być „Chojnacka – Szawłowska G”. Ponadto na stronie 8 w 13 wierszu od dołu napisano „Wg polskiej lekarz i

psycholog prof. Krystyny de Walden – Gałuszko”, otóż Pani prof. Krystyna de Walden – Gałuszko jest lekarzem, psychiatrą, psychoonkologiem, jest też farmaceutą, ale nie psychologiem.

Przechodząc do podsumowania, stwierdzam, że pomimo kilku uwag krytycznych pracę oceniam wysoko. Podjęta problematyka jest bardzo ważna, ponieważ odnosi się do tego co jest ważne dla pacjentów mianowicie jakości ich życia. Już sama intuicja nam mówi, że jakość życia jest powiązana z funkcjonowaniem seksualnym. Natomiast operacja polegająca na usunięciu macicy wiąże się z ważnym obszarem jakości życia. Jest to obszar bardzo ważny dla kobiet, stąd też badania które Doktorantka uczyniła przedmiotem swojej doktorskiej pracy w moim przekonaniu mają duże znaczenie dla lepszego rozumienia tych pacjentek.

Autorka pracy wykazała, że potrafi dostrzegać istotne i bardzo ważne problemy. Potrafi dobrze planować badania, czego dowodem jest plan przeprowadzonych badań. Wartość pracy leży też w tym, że są to badania podłużne, wymagające więcej wkładu pracy i czasu ze strony badacza, ale wyniki tych badań są zazwyczaj bardziej wartościowe. Ponadto Doktorantka wykazała dużą kompetencję w planowaniu badań, czego dowodem jest bardzo trafne określenie interwałów czasowych badań podłużnych. Trafność została potwierdzona wynikami badanych zmiennych. Wyniki te pozwalają na różnego rodzaju aplikacje terapeutyczne. Świadomość dynamiki jakości życia i funkcjonowania seksualnego może być wykorzystana w budowaniu projektów wspomagania psychologicznego i funkcjonowania seksuologicznego pacjentek po operacji macicy. Doktorantka też potrafi dobrze dobierać narzędzia badawcze a także – co nie jest zbyt częste - oceniać ich psychometryczne właściwości. To dobrze świadczy o świadomości metodologicznej Doktorantki. Warto też zwrócić uwagę na dobry styl w jakim została napisana praca. Pracę czyta się bardzo dobrze, referowany materiał jest przedstawiany w sposób uporządkowany, dobrym naukowym językiem. Doktorantka nie uniknęła kilku błędów edytorskich, konieczna jest ich poprawa przygotowując pracę lub jej część do druku. Również przygotowując do druku pierwszą część opisu wyników powinno się przedstawić w postaci zdecydowanie bardziej syntetycznej. Dla tej formy w jakiej została przedstawiona praca, nadmiernie analityczne podejście, nie jest merytorycznym błędem czy też błędem - braku ale „błędem” nadmiaru.

Wysoka Rado, w moim przekonaniu przedstawiona do recenzji rozprawa na stopień doktora nauk o zdrowiu pt: : „**Ocena jakości życia u kobiet po usunięciu macicy z przyczyn pozaonkologicznych**” odpowiada warunkom określonym w ustawie o tytule naukowym i stopniach naukowych, w związku z czym z przyjemnością przedstawiam

Wysokiej Radzie Wydziału Nauk o Zdrowiu z OP i IMMiT Gdańskiego Uniwersytetu
Medycznego wniosek o dopuszczenie **mgr Joanny Taraszkiewicz** do dalszych etapów
przewodu doktorskiego.

Antoni Kozłowski